

הלכות פסח סימן תנג

הפכשיל. (יב) וכן מתר להשהות מיני קטניות בפסח (ת"ח סימן קיג). ונרע אקליניא (טהר"ל) ועניי"ס אליינך"ר אינן מיני קטניות (ד) (ז) (יג) ומתר לאכלן בפסח, פן נרעא לי: ב יהעושה עשה מן החטים ומן הארז, (יד) אם יש בה (ה) [ס] טעם דגן, יוצא בה ידי הוכחה בפסח: ג *האם לא בררו (טו) החטים מאכילת (ו) עכבר, (טז) אין בקך פלום: הגה (יז) וכן אם לא בררו מקטנו אותו דגן שצמח. (יח) מיהו, צריך

ד משנה שרי ג' עניי"ס וסבא נרעבים עכ"ל ו ה' לרעה הטור והש"ס הנ"ל ו' כ"ט

שערי תשובה

יוסף עכ"ל, ובמקומות אלו נזכרין השר פשוט בקאפי, ואעפ"כ נריוו סמדימין לזרף את הקאפי"ל קדם פסח וגם לעין קדם שקונים אותם לברר משם פצילות ארו ושאר מינים להיות נגיה ספל משום חסא דפסח וזכית טוב קבא עליהם. וזמן בשבוי"ש שם שכתב: בטיי"א שמעיה שרכים פודשים לפי שיש חשש במאית שפושקשין בטיי"א נאח"כ הונחם הפכשלים אותם למבר ושקא נשפיש חלה עם חמין, וכן שפטיה משלמים וכן ביים, לכן שומר נפשו ירחק מהם כי בפסח צריך הרחקה טפ כו, ע"ש. ומ"ס נראה שאין לחש לבליים שנתפשל בהם טי"א או נשפח פסטי"א לז"ך הפאקל, ויש נזכרין השר בטיי"א שקבא מן הפגרים אשר במדינת גוולם וגם הכריאים קעידים שהיא קשר לקסח ע"י שפטיים במראה וטעם ור"ם שלש הקבל בין טי"א שנתפשה ונתפשה לכן בטיי"א הפגח נרדף פדילתה ולא שלט פה אור לפשלה קל: [ז] ומתר. עכ"ל. וכתב בחשבות חיים שאל ח"ב סימן לח שיש בין אחר נראה כמו קסח וקרא פגרים סאלה סאניו וזה נצפה ספ"ס ע"ן של התורה ומ"ס פסח, אף בעיר לתקדים תסמכו לעשות כדמתי והוא מקטח חטים וקרא אר"י"ה די סאניו, ושל לתקדים גבר לפקחים שפצעה מפסח, זה שפטיה מגבר משפיל כו, ע"ש. וכתבתי זה למען ידע דקדוק דברי, כי לפעמים חכמי תוספאים מצוים לבי לא וולחו: [ח] טעם דגן. וזמן בספר שריה ביד אפרים סימן יג שהתחברו

באר היטב

(7) ומתר. ומ"ס צריכין בדיקה שלא תהא קסא א' מה מינים. קסב בר"ם: טוב להקמיר שלא לאכל צני"ס וקמ"ל עד יום אחרון של פסח, כי אי אפשר לבררם יפה. וט"ז פתב: שמשתי שמתקיים אותו שקורין קרא"ם קמ"ל מביאים אותו מפרדות אחרות אסור, שגרעין דומה לדגן, אבל אותו הנקרא פעל"ד קמ"ל מ"ס פסח. והח"י פתב: לע"ד אין להקמיר יותר, דגם קטניות עצמו סמרא בעלמא הוא והבד דלא לוסף עלה: (ט) טעם דגן. ונראה שיש"ס כזית בכאי"ס, מ"א. והח"י מתייר בארו אפלו אין בו כזית בכאי"ס: (י) עכבר. דקעט ר"ק שבפי עכבר אינו מחמין הטה קשה ולכן אפלו אין ס' נגדן שרי בדיקתו ונלא קרי סכסכל אסור להקחלה דאין פתחו לבשלו אלא לשתנו, בשב"א ונמפ"ן. והקשה פרי"ח, הלא מבשלו ק"פ וכלה התר הוא, ומסיק הואיל ומצברו ע"מ לאכל בפסח תני סכסכל אסור, ע"ש. והח"י כ' ע"ש רמב"ן דנשיבת עכבר תני פמ"פירות, ואפשר דדוקא חטה אבל שעורה פתור להחמין, מ"א. וע"ל סימן חסו סעיף ד:

יש לו חלי ומחוש לאכל סאניו, וצריך להקדק בפסח שהוא אותו ספ"ס מעין התורה בענינים אלו. ובידין יח נסבתי המורה משם ספ"י דינים בקצרה ומשם הלמד

משנה ברורה

חמין, דהא זנת הוא תרי"ג¹⁵, פכבאר לעיל בסימן תמו סעיף ח, ובדבר תרי"ג אמרנו: אגב דהקא דקתישת המקששת נזקת טעם בניתים, וליקא ששים בניתים נגד השעם, ובר"ל לעיל בסימן תמו סעיף ח, ע"ן שם, ועל"פן בשמ"ן זנת לבלי עלמא צריך לזהר שלא תבואה כי האי גונא אסור להשהות, כהא לא נרדפו, דלא קבלו עליהו רק לאסר אכילתן. והוא הדין (יא) דממיר להנות מה: (יג) ומתר לאכלן בפסח. ומכל מקום צריכין בדיקה (יז) שלא יתערב בהן אחר ממשה מינים, ועל"פן יש אומרים (יג) דטוב להקמיר שלא לאכל צני"ס וקמ"ל עד יום האחרון, כי אי אפשר לבררם יפה. וזמן בטי"ו וחק"עקב בנה"א: ב (יד) אם יש בה טעם דגן. ומשמע (יד) דאפלו אין בעסה שעור חטים שיהא כזית בכדי אכילת פסח, גם"פן יוצא בה כשאוכל כזית מן העסה, אף על"פי שהעקר בו הוא הארו והארז אינו יוצא משום מצה, כדלעיל, שאני הכא כיון שמתבררם בנדר, טבע הארו להיות נגדר אחר החטים וכשמתחמין החטים מתחמין גם"פן הארו, ולהכי דינו כחטים. (טו) וכל זה בחטים וארז, אבל אם ערב קמח חמין עם קמח דגן וכהאי גונא, או אם ערב קמח של שאר מיני דגן עם קמח ארו, נעשה מקטנו מצה, אינו יוצא בה ידי חובתו בשיש בה טעם דגן, אלא אס"פן יש בה קמח דגן שיהא כזית בכדי אכילת פסח, דהינו שבקל פסח ממנה זהא בה כזית מקמח דגן, שבשעור כזית חשבינו כל העסה בלה פדגן, יוצא ידי חובתו (טו) כשאוכל כזית מן העסה. ויש אומרים, שאפלו (ח) כהטין וארו אין יוצאין ידי חובת מצה אלא בשיש חטים בארו כזית בכדי אכילת פסח, ובשאר מיני דגן - אפלו בכדי אכילת פסח נמי לא מחני לאחשובי כל העסה ככלא דגן (יח) אלא אס"פן יש רב דגן ומעוט ארז¹⁶ או שאר מינים, דאז כול הארו ברבא וקרי ככלא דגן. (יט) ולכתחלה נכון להקמיר בשל תורה ככבא האחרונה, (כ) ובשעת הדחק יש לסמוך אסבא ראשונה: ג (טו) החטים. והוא הדין (כא) שאר מיני דגן: (טז) אין בקך פלום. שאין הגוריר מחמין ממעוט רק שבפי העכבר¹⁷, ולכן (כג) אפלו אין ששים נגדן שרי בדיקתו¹⁸. וע"ן לקמן חסו מדין אכילת עכבר בקמח ומה שכתבנו שם: (זי) כן בו' שצמח. (שקורין אויס גינואקסיוס). ורצה לומר, דאף שדגן שצמח מתמת להלכותיה הארז הוא חמין גמור. מכל מקום בשלא ברר אין לאסר לפי שמתבטלין בחוף החטים כחוף החשירים, (כז) ומתר לשתנו הכלל בזה. להקמיר (כז) הרבה אחרונים דמבר לאפלו בפסח, ואף דבפסח אסורו במשהו, כבר נתבטל קדם פסח בשישים, וקמח כקמח מקרי לח בלה ואינו חוזר ונעור¹⁹: (כח) מיהו, צריך לראות וכו'. קאי (כט) רק אדגן

באר הגולה

ועל"פן אסור כל קטניות, עד כאן לשונו שם. ופרוש דברי, שיש מיני חטים שפצעה שאינה חתונה משתנות נראות כמיני נרעונים, ועל"פן אסור כל מיני נרעונים: * אם לא בררו החטים וכו'. מלשון זה משמע דלכתחלה צריך לברר אותם הנשוכים מכתבים, אבל במדי וכן בלבוש אינא שאין צריך אפלו לכתחלה,

להלות הגר בקרוב לשלתן, שלא ישרף על מיני מאכל: (יב) וכן מתר להשהות מיני קטניות בפסח, פן נרעא לי: ב יהעושה עשה מן החטים ומן הארז, (יד) אם יש בה (ה) [ס] טעם דגן, יוצא בה ידי הוכחה בפסח: ג *האם לא בררו (טו) החטים מאכילת (ו) עכבר, (טז) אין בקך פלום: הגה (יז) וכן אם לא בררו מקטנו אותו דגן שצמח. (יח) מיהו, צריך לראות וכו'. קאי (כט) רק אדגן

שער הצינור

(יא) מגדאכרנים: (יב) ט"ו ושי"א: (יג) מנ"אכרנים פשם יש נחלת: (יד) פן חבנו האחרונים: (טו) תרמ"ב ותר"א יש וישעם, והקמיקים האחרונים: (טז) תני ולא עדין ש"אכל כל אכילת פסח, דסבא זו לא נזכרת אלא בראב"ד, ושאר הפוסקים לא הזכירוהו ונ"ש לע"ן ב"ע ח"ש"א"א¹⁸. דכתבו הפוסקים משמו וסב"א לה סתראב"ד דבעינן כזית בכדי אכילת פסח, אם גם כזית בכדי אכילת פסח, אלא כל הפוסק. אמר"פ מצאתי באור ור"ע שגם הוא סב"א לה לדיקא כהראב"ד דגם בארו חטים בעינן וקא שיקא בה פשעה, אבל זה לא זכר דבעינן ש"אכל כל הפוסק: (יז) הוא דעת הרב"ד והרמב"ם חיים המוכח בהרא"ש והרשב"א והאור ור"ע: (יח) ה"א"ש בסוף דבריו בהלכות חלה ותרש"ב"א בפסקי חלה שלו (כ"ב ח"י ור"י): (יט) כגון אברהם: (כ) חק"עקב ושי"א: (כא) אליה רבה, ותיבא ראי' לזה מתשובת הרשב"א ונדלא כמנ"אכרנים שמתמק בזה. ותיבא הפרי"ד קמ"ס: (כב) כגון אברהם, וכן מוכח בבאר הגר"א: (כג) ואין זה ככלל מבטל אסור, שאין פתחו בסחינתו לבטלם אלא לשתן את החטים וט"ו: (כד) כגון אברהם ושי"א חק"עקב והגר"א ושי"א: (כה) כזית ושי"א, לחש לנשת הפוסקים דקמח כקמח מקרי, כש כבש וחוזר ונעור. וכמב הגר"ו, דמשמע זה רב בני ישראל אופין הפצה קדם פסח, דרב דגן מיני בהם קמח מצמחים: (כו) כגון אברהם, וכן הוא דעת הגר"א ושי"א:

הר"ם: 1 שבת. 2 פסח. 3 קצח: ע"ן באר היטב לקמן סימן תנה ט"ק טו. 4 קפה. 5 תה. 6 מצמחים (שהוסיפה לצפה החטה במלוש).

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּנּוּג

ביאורים ומוספים

כשיש כזית דגן בכדי אכילת פרס וכשאוכל מהתערובת אכילת פרס (הגרש"ב וולדנברג).

[משנ"ב ס"ק יא] דקא ינת הוא קריין¹⁵.

15) ולפי המציאות כיום ששמן זית ממוקק אינו חריף, דעת הגר"ש אלישיב (דבר חריף עמ' ל בשולי הדף) שרק שמן זית קודם היוקק שיש בו מריחות נחשב כדבר חריף, ולא השמן הממוקק [אך אין זה נוגע להלכה זו, שהרי בומן כתישת הוית ודאי הוא חריף].

[משנ"ב ס"ק טו] שאין הפגודי מחמין קמעות רק שבפי העכ"פ²⁰, ולכן אפילו אין ששים נגדן שרי פדיעברי²¹.

[משנ"ב ס"ק יג] ועין בט"ז וחקי"עקב ק"ה¹⁶.

20) וחייבים הנשוכות מציפורים, כתב בש"ת שואל ומשיב (מהדורת ח"ג סי' פב) שמותרות לכתחילה [גם כשאין ששים כנגדן], שבוה אין שום חשש, ועדיפות הן מהיטים הנשוכות מעכברים.

16) הט"ז (ס"ק א) כתב שיש לחלק בין סוגי הקימל, שבסוג הדומה למיני דגן יש להחמיר, אך אפשר להקל בסוג שאינו דומה למיני דגן. והחק יעקב (ס"ק ט) כתב שאין להחמיר כלל בקימל, כיון שגם האיסור בקטניות עצמן אינו אלא חומרא בעלמא, ואין להוסיף עליו יותר.

ולענין חיטים הנשוכות מתולעים, השדי חמד (חמץ ומצה סי' יא אות ה) הביא שדעת השי"ר כנסת הגדולה (באן) שדין שווה לחיטים שאכלו מהן עכברים [ואין להתייך לכתחילה אלא כשיש ששים כנגדן]. אך הברכי יוסף (ס"ק ו) חלק עליו. שאין התולעים מפרישות רוק כמו העכברים, ולכן אין שום חשש בחיטים אלו. והביא השדי חמד שכן דעת עוד כמה אחרונים, ולכן מסקנתו שאין צריך להחמיר בדבר, וגם אם אין ששים כנגדן מותרות הן לכתחילה. וראה עוד מה שכתבנו לקמן (סימן תסו ס"ק יד).

[משנ"ב ס"ק יז]

וידעא ידי חוכתו פשאוכל פניית מן העסחה¹⁷ וכי, אלא-אם-כן יש רב דגן ומעוט ארז¹⁸.

21) ולהשתמש בקמח כזה לצורך מצות המצה, הביא הבית מאיר (סי' תש"ח) תשובת מהר"ם מלובלין (סי' קיט) שאין להשתמש בו. וביאר הבית מאיר, שכיון שאנו טהורים שמצות המצה יהיו משומרות משעת הטחינה, לכן יש לשומרן גם מכל חשש חימוץ רחוק, אפילו שאינו אסור. ולכן דעתו, שגם חיטים או קמח שנתערב בהם חשש חמץ אלא שנתבטל בשישים, או שהתעורר עליהם חשש חמץ אלא שפסקנו לקולא מחמת ספק ספיקא וכדו', שאף על פי שיש להתייר את הקמח ולהשתמש בו בפסח, מימ אין לאפות ממנו את מצות המצה. ובשעה"צ להלן (ס"ק טו), וכן במשנ"ב לקמן (סי' תסו ס"ק יז) כתב שיש לחוש לדברי הבית מאיר [לכל הפחות בסניף לטעם אחר להחמיר]. וראה מה שכתבנו בביה"ד להלן (ס"ד ד"ה ולפחות) ובשעה"צ (ס"ק טב).

[משנ"ב ס"ק יז]

קמח בקמח מקרי לת קלת ואינו חזר וניעור²².

17) אך לענין מצה שנעשתה מקמח שנתערב עם מיני תבלין, ויש בתערובת כזית קמח בכדי אכילת פרס, כתב לקמן (סי' תנה ס"ק מה) בשם הפ"ח והמג"א שכדי לצאת בזה ידי חובה יש לאכול לכל הפחות פרס מהעיסה [וראה מחצה"ש (סי' תנה ס"ק יז)] (הגרש"ב וולדנברג). וכן לענין האוכל פת העשויה ממיני דגן וקטניות ויש בה כזית דגן בכדי אכילת פרס, כתב לעיל (סי' רח ס"ק מג) שאינו חייב בברכת המזון אלא אם כן אכל כזית מהדגן.

18) ומצה שנעשתה מתערובת שבה רוב הקמח משומר ומיעוטו שאינו משומר, כתב הגר"ש שקוף (מבקשי תורה פסח ח"ב עמ' תרפז) שיוצאים בה ידי חובה, שבשם שהולכים אחר רוב דגן בתערובת, אף על פי שיש בה גם מיעוט שאינו דגן, כך גם יש ללכת אחר רוב הקמח המשומר, והוסיף, שאף ללא דין ביטול ברוב יש להכשיר מצה כזו, שכיון שתערובת הקמח נעשית נוף אחד, ודאי שחל על טף זה הדין לפי רוב החלקים שבו.

ולענין תערובת של מצות שאינן ממין דגן ברוב מצות ממין דגן, כתב בש"ת עונג יום טוב (סי' ד) לענין תערובת של מצות שנאפו שלא לשמה ברוב מצות שנאפו לשמה, שיש להסתפק אם להכשיר את כל המצות מדין ביטול ברוב, וצידד לומר שלא מועיל ביטול ברוב אלא בדבר שאנו דנין עליו שיש בו איסור או פסול, שבוה אמרה התורה שהרוב מבטל את האיסור או הפסול. אבל בדבר שמחוסר מעשה כמו מצה שנאפתה שלא לשמה, בזה יש לומר שהרוב אינו יכול להוסיף מעלה שחסרה, דהיינו כוונה לשמה. מאידך, דעת הגר"ש שקוף (שם) שאף בתערובת כזו אפשר לצאת ידי חובה, משום שבחידוש התורה שהולכים אחר הרוב נכלל גם דין שהמיעוט נהפך לדין הרוב, ולכן מיעוט המצות שלא נאפו לשמן מקבלות את דין הרוב ונחשבות כמצות שנאפו לשמן [וכן עולה מדברי הפמ"ג (סי' תרכו משב"ז ס"ק ב)].

[שעה"צ ס"ק טז]

והש לעין קדעת ה'שק"א¹⁹.

22) אמנם לענין מים שנבלע בהם טעם חמץ שנתערבו במים בשרים לפסח ויש ששים כנגדם, כתב לקמן (סי' תסו ס"ק טו) שיש מחמירים שלא להשתמש בהם, כיון שבקלות אפשר למצוא מים אחרים.

והטעם לחלק בין תערובת ביבש לתערובת בלח, כתב לעיל (סי' תמו ס"ק לג) שבתערובת של יבש נשאר החמץ בעין, ולכן מחמירים לומר שחזור וניעור, מה שאין כן בתערובת של לח, שכל התערובת נעשית דבר אחד ואין החמץ נשאר בעין, אין מחמירים לומר שחזור וניעור. ובתערובת של קמח נחלקו הפוסקים אם דינה בתערובת של יבש או כתערובת של לח (ראה שעה"צ ס"ק כה), ולכן כתב המשנ"ב שבעל נפש יחמיר לעצמו לאפות קודם הפסח, וביאר בשעה"צ (שם) שהוא כדו לחוש לדעת המחמירים שקמח נחשב תערובת של יבש וחזר וניעור. אך לאחר האפיה ודאי שאין זה נחשב כתערובת של יבש, ובטעם הדבר כתב הט"ז (ס"ק ב), שכיון שבאפיה הכל נעשה חתיכה אחת ממש, ודאי שאין החמץ נחשב כדבר בעין.

19) בפסקי חלה להרשב"א (סוף שער א) כתב במפורש שדוקא

הלכות פסח סימן תנג

ביאורים ומוספים

שמירת החיטים היא אף מחששות שאינם מצויים. שכיון שנאמר בתורה שיש לשומרו, ואנו עתידים לקבל שכר על קיום המצוות, אנו נחשבים כלפי מצוות התורה כשומרי שכר, ומובא בגמרא (ביק מה, א) ששומר שכר חייב לשמור אף מפני רוח שאינה מצויה.

וחיטים השמורות במקום שאין מצוי כלל שיגיעו אליהן מים, אלא שמבחינה מצויתית שייך שיגיע לשם מים, כגון חיטים המתנות בחדר סגור ליד חלק ויש אפשרות שיפוך אדם מים דרך החלון וכדו', דעת הגר"י קרליץ (חוט שני פסח פ"ב ס"ק א עמ' קמח) שהן נחשבות שמורות, שגדר השמירה הוא לשמור שלא יהיה בהן שום חשש וריעותא של חימוץ, אבל אם אין ריעותא כלל אין כאן חסרון שמירה, וכיון שבאופן רגיל אין דרך כלל שיגיעו לשם מים, החיטים נקראות שמורות [אמנם אם היה זה בעת גשמים אינן נחשבות שמורות, משום שאז יש חשש שמא נרטבו בגשם]. וכן בשירוע שנכנסו אנשים לחדר שבו החיטים, אך אין סיבה לחוש ששפכו מים על החיטים, דרי הן נחשבות שמורות [והוסיף שם, שגם אין לחוש שהחליפו את החיטים בחיטים אחרות שאינן שמורות, כיון שאין להם כל הנאה בהחלפתן, וכעין מה שכתב הביה"ל (ב"ד"ה ולפחות משעת טחינה)].

[משנ"ב ס"ק כד]

ומדיחין אותן [טוה"ט מ"ד²⁹] וכו', אסור לקח קמח-חטים מן השוק אפילו בפשיע' מדיחין³⁰, דהיינו ממש פדגן שגטבע, המבאר בסימן תסו סעיף ב'³¹] וכו', דעל-קל-פנים אינו אלא ספק חמץ³².

29) והחזו"א (או"ח סי' קכא ס"ק כב) כתב, שאף אם אין טחונין אותן מיד כמו שמצוי, אפשר להכשירן בדיעבד, שנראה שדברי הרמב"ם (פ"ה מחמץ ומצה ה"ז) שכשלושתין את החיטים יש לטוחנן מיד, אין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד אפילו שהיה לאחר לתינתן מותר, שכיון שהוצאו החיטים מן המים, הריחן הולכות ומתיבשות ואין המים מהמיצים אותן.

30) ומה שיש לחשוש שמא יובסו החיטים במקום שנהנו לכבס, או שמא לתנו במקום שנהגו ללחות, כתב החזו"א (שם ס"ק כג) שאינו אלא בסולת, אך בקמח הדטחן עם הסוכין שלו, אין לחוש לא לכיבוס ואף לא ללתיחה, ומותר לקחתו מהשוק אף שלא בשעת הרחק, אלא שלמצת מצוה אין להשתמש בו, אם לא בשעת הרחק, כיון שחסרה בו השמירה משעת הטחינה.

31) ובשיעור ההשחיה במים, כתב לקמן (שם ס"ק ט) לענין דגן שטבע בנהר, שבשהה שיעור מיל אסור, שזה הזמן שבא לירי חימוץ. והחזו"א (או"ח סי' קיט ס"ק כב ד"ה ולפי רכנו) כתב ששיעור מיל שנאמר לגבי החמצת עיסה אינו מספיק לגבי גרעינים, כיון שרק אחרי שנתרכבו נכנסים בהם המים.

32) אך דעת החזו"א (שם ס"ק כג ד"ה במ"ב סי' תנג וס"ק כד ד"ה במ"ב שם), שדגן ששהה הרבה זמן במים, הולכים אחר הרגילות שרובו מתחמץ, ולכן דאי שיש לאוסרו בהנאה אף לאחר הפסח [אמנם לדעת הר"ן אם ראינו שלא נתבקע הריחו מותר, אך לדעת שאר פוסקים אפילו לא נתבקע אסור], והוסיף, שאפילו היה הדבר רק ספק, מ"מ כיון שבפסח היה אסור לאוכלו מהמת ספיקא דאורייתא, מדרבנן אסור הוא בהנאה לאחר הפסח מחמת קנס. אך כיום החזו"א, שכשיש ספק אם החיטים שהו זמן רב במים, יתכן שהן בחזקת היתר ומותרות לאחר הפסח.

[ביה"ל ד"ה טוב לשומרו]

לקחלה בנדיא נכחן להחמיר למצה של מצנה³³] וכו', והוא הנה נקטר פנה כל ימי הפסח³⁴], ומשעם שקא ינד עליהם מים במקור לאחד שנתפיש הקבא³⁵]. 33) ולענין המנהג לקנות חיטין ולחלקן לעניים, המובא ברמ"א לעיל המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק יט]

א"ל לפחת מהם עד שיהיו ששים כנגדם³⁶].

23) ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק טז).

[משנ"ב ס"ק כ]

דכין דמערב אדעתא דלאכל אותם בפסח³⁷] הוי לה כמבטל פזמן אסור³⁸].

24) אך לטחון קודם הפסח תערובת של גרעיני חיטה שיש בתוכה גרעינים שהחמיצו, ועל ידי כך הם יהפכו לתערובת של לח בלח [לדעות שקמה נחשב תערובת של לח בלח] שאין החמץ שבה חוזר ונעור, כתב לעיל (ס"ק יז) שמותר, וביאר בשעה"צ (ס"ק כג) שאין זה בכלל מבטל איסור לכתחילה, כיון שאין כוונתו בטחינה לבטל את האיסור אלא לטחון את החיטים [והחזו"א (או"ח סי' קיט ס"ק כ) כתב שהרי גם אם רצונו לאוכלם קודם פסח צריך לטחנבם, ולכן אי אפשר להחשיב את מעשה הטחינה כמעשה ביטול תערובת]. וכמו כן כתב לעיל (סי' תמו ס"ק לג) שמותר לבטל קודם הפסח תערובת חמץ של יבש ביבש ולהפכה לתערובת לח בלח, כדי שלא יהיה בה דין שהחמץ חוזר וניעור בפסח [וצריך לומר שגם הביטול אינו נחשב כביטול איסור לכתחילה, כיון שהדרך לבטל גם ללא הצורך לבטל את האיסור, מה שאין כן הוספת החיטים לתערובת שכל מטרתה היא ביטול התערובת, ולפיכך נחשבת כביטול איסור לכתחילה].

25) ובדיעבד שיערב חיטים נוספות, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תסו ס"ק קטז) שיהיה מותר להשתמש בהן לאחר הפסח.

ולחוסיה חיטים לתערובת רק כדי להשהותן עד אחר הפסח, כתב לעיל (סי' תמו ס"ק קב) שמותר, וכן כתב החזו"א (שם), אך במקום אחר (שם ס"ק כד) כתב שמדברי הר"י שהביא הטור נראה שגם זה אסור, וצ"ע.

[משנ"ב ס"ק כא]

דכתיב "ושמרתם את המצות"³⁹].

26) ומה שאין מברכים ברכת שהחיינו על מצוה זו של שמירת המצות [ראה מג"א (סי' תרמא ס"ק א) שהביא בשם המרדכי שאין מברכין שהחיינו על עשיית שופר ומנילה כי הם מעשים לכמה שנים] הובא בשו"ת נדע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' קבג, הגה"ה מ"ב המחבר) שהוא כדברי התוס' (בתרבות עב, א ד"ה וספרה לה) לענין זבה שאינה מברכת על ספירת הנקיים שמא תסתור, כך אין לברך על שמירת המצות שמא יחמיצו. והוסיף שם, שזה גם הטעם שאין מברכים על עצם עשיית המצות.

[משנ"ב ס"ק כב]

שישמר מצת ההיא וקל"א⁴⁰] שלא יפל עליהן מים⁴¹].

27) ושמירה זו משעת קצירה, כתב המגן האלה (ס"ק ד) שאין הכוונה שיש לשמור את השבולים בשעת הקצירה עצמה בעודן מחוברות, כיון שאז לא שכיח שהחיטים יחמיצו, שאפילו אם ירטבו במים, המים יזובו מעליהן ולא יחמיצו אותן, אלא חובת השמירה היא רק משעה שקושרים אותם לעומרים. וכן כתב בשו"ת נדע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' עט) בדעת הרמב"ם, ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' צט) הביא שמדברי ההתם סופר (שו"ת או"ח סי' קכח) משמע שדעתו שיש לשמור את החיטים אף בשעת הקצירה עצמה. וכן כתב הפמ"ג (סי' תס משב"ז ס"ק א).

28) ואם צריך לשמור החיטים גם מדבר שאינו מצוי, כגון במקום ובאופן שאין מצוי שיפלו עליהן מים, אך אם יקרה מקרה שאינו מצוי [כגון גשם סוער וכדו'] לא תועיל השמירה והחיטים ירטבו במים, כתב בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' כא את"א) שחובת

הלכות פסח סימן תנג

באר הגולה

(י) [1] (יט) לראות שאין בו קליקך שלא יהא (כ) ששים כנגדו מן הספר (הג"ט פ"א בשם סמ"ק ותי"ח סימן קיד): *טוב לשמןן שלא יפלו עליהם (ט) מים (כב) משעת קצירה, *וילפחות (כג) משעת טחינה. *ובשעת הדחק (כד) מתר לקח (כה) קמח *מן (י) השוק:

שערי תשובה

לקמן: [1] לראות. עכ"ט. ועין במקום שמואל סימן נו מ"ש פנה: [2] מצות מצוה. עכ"ט. ועין בשו"ת דברי יוסף סימן מה שיש נהגין שקל המנה שאוכל בפסח תהיה מחטים שמורים משעת קצירה. אין בזה לא פשוט אלא ולא משום פולקת ולא משום לא תתקדו, ע"ש, וקבאו בריהו.

משמע דקא מצת מצוה. משמע דקא מצת מצוה פריך שפורי כדי לאכל לילילת הראשונות, משא"כ שאר מצות אי"צ שמור מל ושרי לקח קמח מן השוק אכלו בלא דחק, ואכלו שמור לילשה ואפיה גיב לא בעינן כמבאר בש"ס ובפוסקים: מיהו כל זה מדינא, אכן ישאל קדושים הם ונהגו לעשות שמור בכל המצות משעת טחינה ולפחות משעת לישא: (ט) מים. אם כ"י שלקח ממנו החטים אמר שרתיץ אותם, אי מהיטן לה אסורים, צמ"א סימן תסו ס"ק ד וצ"ש בח"י: (י) השוק. ולא מתקנין אסורא שקא נגע בטיים. ונראה דאפלו במקום שנותקים ללילת החטים, אימר

באר הלכה

וכן כתב הפאטרמרדכי, ואפשר דמיירי המחבר לשאין ששים נגדם ויחסי נכון לקחתה לברכה [פ"ט]: * טוב לשמןן כו' משעת קצירה. ודעת הפ"ר ת"ש להכריע השמור משעת קצירה מדינא הוא ולעכבא ופלו ברעב, וכדבריו נמצא בכמה ראשונים דלמחר הוא משעת קצירה, ואף דאם לא ימצא משה ששמור מצת הקצירה לשם מצה בודאי נזבל לסמך על דעת השלחן ערוך ולברך ברכת אכילת מצה, מכל מקום לקחתה בודאי נכון להחמיר למצתה של מצוה⁽³³⁾ לקח דקא מצת שמונה מצת קצירה, ובשם הג"א הביאו גם"כ שחמיר מאד שלא לאכל רק מה ששמור משעת קצירה, והוא היה נהג כה"ל כל זמן הפסח⁽³⁴⁾, ומטעם שקא יחד צליהם מים במחר לא יאחד שנתבשר התבואה⁽³⁵⁾: * ולפחות משעת טחינה. ואם מתר לשלח קמח שמורה על הבא"ה! בלי שומר וקציר, צ"ח בספר חוטמות ירושלים שמשפיק בנה, דאף שלא נחוש לאחלופי וליירידת הגשמים, מפל מקום שמינה להקניא לא הוי ורשטנא אגרה ושמרתם⁽³⁶⁾, ואם"כ אפשר דאין קדאי לשלח בלי שומר. ועין שד"חמ"ד מנצרת חמץ ומצה סימן יא אות ו שהאריך בענין זה: * ובשעת הדחק וכו' מן השוק. צ"ח במשנה ברורה. ואפלו בשעת הדחק טוב יותר לקח קמח שפון או של שבלח"ש ושל למצות מקמת חטים משוק, כי זה לתתו וזה אין לתתו [פ"א]: * מן השוק. מקמימת הלשון משמע דאפלו מן העפרים מסר, ולא מתקנין אסורא, אלא שצריך לרקוח מתחלה שקא יש פהו פורר מסר, וכמבאר בשבלי"לקט ג"ס"ן ר"י בשם רש"י וכן מפרש בכמה ראשונים. אע"כ בחדושי ריטב"א לפסחים מחמיר מאד בזה, וזה לשונו: מסביר דקמתן של עכרים אסור בפסח, דהא עליה טחינה ברתים של מים שכיח למיעיל בהם מים, וכן דעת הרא"ה דיל: ואפלו קמח של

באר היטב

(י) לראות. קאי אדגן שצמח: וא"צ לאפותו קדם פסח. דקמח דקמח מקרי לה קלח ואינו חונך ונפור, ת"ה תפ"ח. ותי"ח ס"ב: ובעל"פ של חמ"ד לעצמו לאפות הכל קדם פסח, ומ"מ נדאי דמתר לבשל מן אותן המצות תוך הפסח, עכ"א בסימן תנח. ובנהלחלח הקמח ונצשה פרוחין לא מהני בטול אפלו לאפות קדם פסח, כמבאר לקמן סימן תסו, ח"י: (כ) מצת מצוה. משמע דקא מצת מצוה פריך שפורי כדי לאכל לילילת הראשונות, משא"כ שאר מצות אי"צ שמור מל ושרי לקח קמח מן השוק אכלו בלא דחק, ואכלו שמור לילשה ואפיה גיב לא בעינן כמבאר בש"ס ובפוסקים: מיהו כל זה מדינא, אכן ישאל קדושים הם ונהגו לעשות שמור בכל המצות משעת טחינה ולפחות משעת לישא: (ט) מים. אם כ"י שלקח ממנו החטים אמר שרתיץ אותם, אי מהיטן לה אסורים, צמ"א סימן תסו ס"ק ד וצ"ש בח"י: (י) השוק. ולא מתקנין אסורא שקא נגע בטיים. ונראה דאפלו במקום שנותקים ללילת החטים, אימר

משנה ברורה

שצמח ולא אדלעיל: (יט) לראות שאין בו קליקך וכו'. ואם נראה לו שאין ששים כנגדו צריך לברך המצמחים, ואינו מתקב לנקות בלם, אלא לפחות מהם עד שיהיו ששים כנגדם⁽²³⁾: (כ) ששים כנגדו. ואם ליכא ששים כנגדם, אפלו בדיעבד אסורים בהנאה, דדגן שצמח הוא חמץ גמור ונאפלו (כ) אם ספק אם היה ששים נגד המצמחים, גם"כ אסור; וצריך לבערם קדם הפסח, ואם עבר עליהם הפסח ולא בערם, ימכרם לעבדים (כח) חוץ מדימי אסור שבו, ואם לא היה ששים נגד המצמחים, (כט) יש אומרים שמתר להוסיף עליהם עוד חטים פשרים כדי לבטלן בששים וילתקן קדם פסח, ולא מקרי זה מבטל אסור לקחתה שאסור, כיון דהוא קדם פסח ועדין לא הגיע זמן אסורו. (ל) רוב הפוסקים אוסרין, דכיון דמערב אדעמא דלאכל איתם בפסח⁽²⁴⁾ הוי לה מבטל בזמן אסורו⁽²⁵⁾. ומכל מקום בשעת הדחק (לא) אפשר דיש לסמך על המקלח: ד (כא) שעושין בהם מצת מצוה. רוצה לומר, המצות שאוכלין בשמי הלילות הראשונות לקדם בנה מצות בערב האכלו מצת, הם צריכין שמינה ותר, ולא די לנו במה שאין לנו ריעותא של חשש חמוץ, אלא שצריך שמור ותר, לשם מצות מצוה, דכתיב ושמרתם את המצות⁽²⁶⁾, ונהגו שצריך שישמר לשם מצה: (כב) משעת קצירה. רוצה לומר, שישמר מצת ההיא ויהא⁽²⁷⁾ שלא יפל צליהן מים⁽²⁸⁾ - לשם מצת מצוה, אבל קדם קצירה שצדן הוי מחברים אין לחש, אפלו שפדעין שגיד צליהן גשמים. ועין לקמן סימן תסו סעיף ה, דאפלו מחבר, אם נתיבשו לגמרי ואין צריך עוד לרקוע, מקבל חמוץ אם ירדו צליהן גשמים, (לג) ועל"כ המנהג לקצר דגן של שמונה בעורן לחין קצת: (כג) משעת טחינה. לפי שאז מקרבין אותן (לד) אל הפנים וצריך שמינה: (כד) מתר לקח וכו'. דסמכין אהני פוסקים דסבירא להו דעקר שמינה הוא מלישה ואילך, וקדם לישא לא בעינן שישמר להקניא, אלא אפלו בסתמא נמי לא מתקנין אסורא, ואפלו במקום שלותחין החטים, (לז) דמסקמא אין שורין עד שתחמין אלא מציפין גליהן מים וקדיחין אותן וטובין מיד⁽²⁹⁾; ואף על"גב דקסק המתברר בעיני ה דהאינא אסור לו לתת, (לה) שאני הקא דהוא שעת הדחק, (לו) וגם שקא לא לתת אלו החטין. וכתבו האחרונים, (לז) דעכשו שהפנהג לכבס את החטים ולהשוות אותם במים, אסור לקח קמח חטים מן השוק אפלו בשעת הדחק⁽³⁰⁾, דהיי ממש דגן שנטבע, המבאר בסימן תסו סעיף ב'י⁽³¹⁾ דאפלו בדיעבד אסור מדינא דש"ס, ונרע מליתתה, (לח) ואפלו לכל זמן הפסח אסור, וכל שכן לקח מהם למצת מצוה. (לט) ויש הרבה פוסקים דסבירא להו דאפלו לשהות אותם בבית אסור משום פל יראה, וכהניא דסימן תסו סעיף ב בהג"ה שם, ואף אם עבר ושהה (מ) יש אוסרין, ובאלה רבה בשם וקנו מתיר (מא) למכרם לעבדים לאחר פסח, דעל"כ פ"טנים אינו אלא ספק חמץ⁽³²⁾: (כה) קמח מן השוק. וחטים מתר לקח אפלו שלא בשעת הדחק, דיקדם שמינה משעת טחינה ואילך. אכן לקח חטים מפעל

שער הציון

(כ) חמ"ד משה: (כח) אחרונים: (כט) ט"ו בסימן תמו סעיף קטן ה וחק"עקב שם סעיף קטן טו ובידע"ה ט"ו וקנין אברתם בעיני קטן מה גם"כ נקט הכי לצקר דינא: (ל) רש"א בסימן תפה הקיטין תתלא בשם מהר"ם ב"ר ברוך, והשורר בסימן זה שכתב כינון שאינו מהכנה וכו', והרי בשור סימן תמו כפסו, והר"ן בהשורה, ודב"ח צ"ק סימן פ"ט ופרי תושב בסימן זה ופאטרמרדכי בסימן תמו, וכן פקחו שם נהר"שלוס וקצ"ד משה וביית מאיר ומגן אלה, וגם הפג"א אברתם גופא ס"ס שם בסעיף קטן ביה דמכל מקום אין להקל נגד הרש"א שכתב פה"ק לאסור, וגם האלה רבה לשאר על דברי הש"י בצריך עיון מהיאי רש"א, וכן דעת הג"ו בסימן זה ובסימן תמב סעיף קטן ג לאסור: (לא) צ"ח בספר אג"מ, וטעם, דלהרבה פוסקים בטול אסור לקחתה אינו אלא אסור דרבנן, ובדבריו יש לסמך במקום הדחק על דעת המקלים: (לב) תיר אדם: (לג) התקום שפוטקנין ברתים של רחא או של יד אין צריך שם אז שמינה לנדה זו ואם אין גילין לרחץ שם החטין, פי אם מלישה ותלאה וחמר משה: (לד) מס"ו וחק"עקב ושי"א: (לה) שם: (לו) פרי מגדים: (לז) סגן אברתם וצמח צדק ואלה רבה ושי"א: (לח) פשוט: (לט) סגן אברתם בעיני קטן ב וחק"עקב ואלה רבה וביית מאיר, ולא קמור וקציעה: (מ) חק"עקב וקצ"ו בסי"א: (מא) וכן התקום בספר בית מאיר, עין שם:

תרגום: 1 רבקה.

